

ASSOCIACIÓ DE MÚSICA "DA CAMERA" DE BARCELONA

LXII

JULI GARRETA

Abans de que l'esperit del venerat compositor devallí novament a nosaltres, per mercé de les obres que formen aquesta vetllada d'homenatge a la seva memòria, volem oferir dues evocacions: la de l'home i la de la seva obra. Per a lo primer, hem acudit a qui fou company fidel del mestre, En Jaume Marill, i ha volgut trametre'ns algunes de les dades que té recollides per a una àmplia biografia en projecte, gentilesa per la qual li tributem des d'aquí el nostre agraïment. Respecte a la valoració artística de la personalitat garretiana, res millor que les paraules del mestre Lluís Millet, a la Revista Musical Catalana, que constitueixen un dels comentaris més profunds i ponderats que hem llegit sobre el gran compositor que avui plora la nostra terra.

I. - L'HOME

DADES BIOGRÀFIQUES

Juli Garreta i Arboix nasqué a Sant Feliu de Guíxols el 12 de març de 1875. Les dades oficials diuen que fou a una casa del carrer Major, coneguda per «Cà'n Suars»; però referències familiars molt autoritzades assenyalen com a lloc del seu naixement la casa número 20 del carrer de Sant Ramon.

Tingué com a únic mestre de música el seu pare, a excepció d'un reduïdíssim nombre de lliçons de piano que rebé del mestre Ramon Novi. Dominà d'una manera notable el violí, arribant a tocar amb perfecció el concert de Mendelssohn. Ara darrerament, quan estava escrivint la seva obra pòstuma, el *Concert per a violí i orquestra*, hom sentia que els dits li responien fins en els passatges més difícils, malgrat fer molt temps que havia deixat de tocar aquell instrument.

El 19 de juny de 1888, quan només tenia tretze anys, el seu pare l'envià a Vilanova i Geltrú, a aprendre l'ofici de rellotger. Aquest aprenentatge durà uns tres anys, durant els quals actuà simultàniament de primer violí a una orquestra vilanovina.

Retornat a Sant Feliu, es dedicà a l'ofici de rellotger i formava part, demés, de l'orquestra que dirigia el seu pare.

Uns quants dansables coustituïren la seva primera revelació com a compositor. Cridaren desseguida l'atenció dels intel·ligents. Hom conta una curiosa anècdota d'aquells primers assaigs en el camí de la composició: Volia saber Juli Garreta fins on eren sincers els elogis que li feien de les seves obres, i lliurà a l'orquestra esmentada una obra seva, que ell titolà: «Leyenda número 2», dient que era de Paderewsky. L'èxit, tant per part dels executants, com del públic, fou complet, i tothom restà encantat de la «Leyenda», fins al punt que, després de diverses audicions, el director d'un Orfeó existent aleshores a Sant Feliu, volgué posseir-ne un exemplar, i en féu comanda a tots els magatzems de música de Barcelona. Ningú no en sabé donar compte; el director insistí, i veient que ni tant sols era possible de trobar-ne una referència, consultà als de l'orquestra, i fou aleshores quan Juli Garreta, abastament satisfet del seu experiment, revelà el secret tant rigorosament servat.

Continuà durant uns quants anys escrivint dansables i obres per a petita orquestra, alguns exemplars dels quals romanen encara al seu arxiu o en poder d'alguns dels qui formaven l'orquestra. Tardà bastant de temps a llençar-se a la producció de sardanes; trobava estrets els límits de la cobla. Però, en ocasió de la naixença del primer fill del seu amic Salvador Vidal, es decidí a complaure els precís insistents d'aquest, i el dia 28 de juliol de 1897, en ple Passeig de Mar, fou estrenada la primera sardana d'aquell qui havia d'arribar a fer de la nostra dansa una obra d'art perfecta. Duia per títol «La Pubilla».

A partir d'aquella data Garreta es llençà gairebé exclusivament a la composició de sardanes, de les quals en compongué una seixantena. A l'any 1912 es produeix un fet transcendental en la seva carrera de compositor: és la coneixença amb el mestre Pau Casals. Sense aquest fet, podem assegurar que en els darrers temps no hauria pas estat tan activa la producció de Garreta. Aquell «En fi; escriguí!» amb què el suprem violoncel·lista acabava una carta memorable adreçada a Garreta, fou com un estímul constant i pregon, al qual mai no pogué sostreure's.

Sota aquest poderós estímul, continuà la creació de les seves obres per a orquestra, iniciades brillantment amb les *Impresions simfòniques*, estrenades al Teatre Principal de Barcelona, pel mestre Lasalle, el 29 d'Octubre de 1907, i foren produïdes, demés de diverses sardanes orquestrades, el poema *Pastoral* i *Les illes Medes*, i el *Concert de violí*, les quals obres, juntament amb la *Suite empordanesa*, *Scherzo* i *Preludi Mediterrani*, constitueixen la llista total de l'obra simfònica de Garreta. Simultàniament creà el *Quartet*, les *Sonates* per a piano i per a piano i violoncel i alguna altra petita obra més.

JULI GARRETA I LES ASSOCIACIONS DE MÚSICA DE CATALUNYA

Juli Garreta era, especialment als darrers anys, un apassionat per totes les activitats que tinguessin relació amb la música.

Res d'estrany, doncs, que sentís una pregonia simpatia envers l'acció de les Associacions de Música i tingués paraules de lloança per l'«Associació de Música da Camera»,

de Barcelona, per haver acollit amb tant d'entusiasme i encert l'idea sorgida de gent selecta de Sabadell, de crear per tot Catalunya aquests organismes difusors de la bona música.

Bella prova d'aquesta simpatia per l'Associació barcelonina fou el fet de reservar-li l'estrena de dues de les seves obres més importants : La *Sonata en fa*, per a piano i violoncel, i el *Concert* per a violí i orquestra.

Aquest amor per les associacions es féu tangible en infinitat d'ocasions, i el revelà com un home d'entusiasme i gairebé podriem dir-ne d'acció, sobretot quan hom decidí anar definitivament a la creació de l'associació guixolenca. Requeriments, visites a l'un i l'altre, gestions, foren realitzats per Garreta amb un delit fins aleshores inèdit. Només la música podia fer en ell el miracle.

Aquest interès no mancà mai en tot el que es referia a l'associació de Sant Feliu, de la qual cuidava fins els detalls més petits. La seva acció paternal s'extenia a totes les demés institucions germanes, sobre tot les veïnes, estava assabentat en tot moment de les llurs activitats i acudia sovint a les seves audicions. No cal dir com a Palamós, Palafrugell, Girona, Figueres i fins Sabadell, era estimada i agraïda la seva assistència i eren ateses les seves indicacions.

A L'ENTORN DELS PRIMERS TEMPS DE LES SARDANES DE GARRETA

És d'admirar el tremp de Garreta en el primer període de difusió de les seves sardanes. Mai no s'el veié defallir, malgrat l'hostilitat manifesta amb que foren rebudes per gairebé la totalitat de les cobles i ja no cal dir dels balladors. És que ell, poc s'en preocupava de l'efecte que poguessin produir les seves obres; les creava per necessitat, per goig intern... i estava segur que contenien quelcom que un dia o altre seria degudament estimat

Cal retre justícia, arribats a aquest punt, a la cobla «La Principal de La Bisbal», fidel tot-hora i des del primer moment a Garreta, fins al punt que es feia honor d'estrenar i divulgar les seves sardanes, hanc que moltes vegades els en pervingués més d'un enuig.

La lluita tingué els seus epissodis curiosos : Un poble de la costa contractà per a la Festa Major l'esmentada cobla, però fou imposada com a condició essencial que no podia haver-hi cap sardana de Garreta. Els de La Bisbal, però, si bé s'abstingueren de tocar-ne cap a la plaça, al concert volgueren expressament interpretar una d'aquestes obres *indessitjables*. Cal consignar que posteriorment aquest mateix poble ha estat dels que més s'ha distingit en honorar a Garreta, donant audicions íntegres de les seves sardanes.

Un altre epissodi : La mateixa cobla acudí al concurs organitzat per l'Ajuntament de Barcelona l'any 1902 i executà com obra de lluïment «La Fada». Fou unànim l'apreciació de que per les seves interpretacions, aquesta cobla havia excel·lit per damunt de les altres; però no li fou atorgat el premi per quan la sardana de lliure elecció *no reunia la condició de caient popular assenyalada a les bases del concurs*. Per cert que aquest veridicte originà una polèmica sostinguda des de «El Noticiero Universal» i

«La Renaixensa», el primer a favor de l'obra de Garreta i «La Renaixensa» justificant la decisió del Jurat.

Podrien esmentar-se diversos altres fets reveladors d'aquesta lluita, que és l'eterna lluita de fer prevaldre una personalitat artística important. Tanquem aquestes notes dient que, ni la cobla que formaven els seus companys d'orquestra, volia acceptar les seves sardanes, per la senzilla raó, que donaven a ell mateix, de que no els agradaven ni les entenien.

L'AMBIENT ON ES FORMÀ GARRETA

Mestre Garreta passà l'infantesa en aquella ampla llibertat de moviments que acostumen a gaudir els infants a les poblacions relativament petites. La seva vida s'escollava entre l'escola i la mar, aquesta mar que amb les seves temptacions es fa preferir sovint a l'escola! Garreta no pogué sostreure's a aquest encís, i encara ara contava amb veritable fruïció el goig de les tardes robades a l'escola per passar-les a una barca.

En aquest ambient de llum, d'aire pur i de llibertat s'anà formant la seva ànima, que devingué joiosa i optimista, com no podia ésser d'altra manera. Per altra banda, en aquell temps, la vida material de Sant Feliu era folgada, i un ample benestar general completava l'ambient tan meravellosament creat per la naturalesa. Garreta s'hi sentia admirablement i era tan identificat amb aquell treballar noble del taper, que permetia estar-se a l'aire lliure, la cançó al llavi, la visió del mar al davant, que un dels seus somnis era poder arribar a reunir els mitjans suficients... per posar una fàbrica de taps i renovar aquella sensació de benestar, de llibertat i de joia que havien estat un dels més pregonos encants dels jorns venturosos de la seva infantesa.

Però, si aquest ambient no podia ésser més favorable per la formació de l'esperit de Garreta, com pogué formar la seva personalitat artística, com la nodrí de coneixements i arribà a posseir els coneixements tècnics que suposen les seves concepcions, sense moure's de la seva vila?

Un fet gairebé providencial es produí en el moment oportú: Un cenacle d'amics, gent d'espiritualitat intensa, àvida de bona música, des dels precursors fins als autors de darrera hora, fou el temple i escola de Garreta. Acudien a aquest cenacle, entre altres, els Cases, Palahí, Vinyes, Vergés, Albert, Vidal. Marian Vinyes, pianista excel·lent, era el propulsor del grup i Garreta el seu més entusiasta i constant element. Un petit conjunt de vuit o nou instruments permetia l'audició de les obres, objecte principal d'aquell nucli, les activitats del qual es perllongaren fins l'any 1913. D'aleshores ençà, Garreta fou sempre atret amb veritable passió per les audicions musicals, fins al punt de què quan no concorria als principals concerts que es donaven a Barcelona, era perquè raons imperioses li ho impedien. Quantes vegades havia hagut de realitzar veritables sacrificis per poder sentir una obra determinada!

Dintre d'aquestes circumstàncies i elements, el gran compositor troba els estímuls suficients per a tota l'obra produïda, i per fer-nos enyorar les que, cada dia amb més plena maturitat, ens hauria anat revelant, si la seva vida no hagués finit precisament quan el seu esperit era més sòlid, més viu, més arborat que mai.

JAUME MARILL

II. - L'OBRA

La mort inexorable ha trencat la vida d'una de les personalitats més fortes del nostre art quan l'artista s'imposava a savis i ignorants, quan la glòria li somreia i li premiava amb esclat la vocació de tota la vida. Ara últimament, l'Orquestra Casals tocà la seva esplendorosa *Suite*; el nombrós i intel·ligent públic en quedà encisat i l'ovació fou formidable. El veiérem per a felicitar-lo després de l'audició, i estava amb els ulls granment oberts en la seva cara d'infant, joiós de l'èxit, i regraciant la nostra assistència fins ens afalagava amb paraules de consideració i respecte. Pobre Garretal Ell, encara que conscient del seu valer, servava aquella humilitat i simplicitat de noi que es troba en l'esperit de tot ver artista. Aquell concert fou la consagració, a la nostra ciutat, del geni musical del compositor. Després, passats pocs dies, fou al seu mateix poble natal que rebia l'últim esclat de glòria, prodigat pels seus compatricis que tant l'enyoren. Ara la mort, en separar-lo de nosaltres amb la seva mà augusta, ens el consagra en el cor i en la memòria, i és tot Catalunya que per la veu heràldica de la cobla empordanesa que no para de sonar les seves sardanes, pels escrits de poetes i prosistes, de crítics, mestres i aficionats, que proclama l'admiració i el respecte per l'artista i la recança sentida per la seva mort.

I és que en la personalitat d'En Garreta hi coincidien un munt de circumstàncies que el feien un músic singular entre nosaltres. Ell ens venia de lluny a la ciutat enfebrada i no gaire pura, i ens venia d'un punt lluminós de la nostra Costa Brava, portant-nos amb el seu posat i amb el seu art quelcom de la força de la tramuntana i de la salabror d'aquella mar vetllada per miracle d'aquelles roques i cales fantàstiques. Tothom sabia que aquell home era un rellotger, i molts, ben informats, deien que no havia tingut altre mestre que el seu instint i la seva fantasia. I escoltant la seva música engendrada en el bressol asprívol d'aquesta orquestra d'almogàver que en diem cobla, tothom hi sentia una força, una revolada i plenitud, una vida grassa que el qui no l'estimava almenys l'admirava. Doncs, d'on havia tret, aquest home, aquella potència i aquell art de l'element sonor? Solament del seu cor i de la natura?

No és l'home verament creador; que sense llana no fila, ni sense el mirall de l'exemple no educa ni desenrotlla les seves potències. En Garreta era un músic de naixença i un músic d'una natura exuberant, insòlita; necessitava les formes amples i sobretot les sonoritats plenes i robustes; ell més que un contemplatiu era un instintiu; llambregava la vida; li entrava a dins i de seguida la seva natura reaccionava amb els clams de la seva potència musical expectant a la sensació forana. Era un sensual en el sentit noble de la paraula; i aquesta natura sensualment musical que s'hauria perdut en obra efímera si s'hagués verament trobat en un desert de tota cultura musical; encara que lluny de les ciutats, dels concerts i de les escoles; encara que sense guia mestrívola directa; trobà en la comunió de bons amics àvids de tota manifestació transcendental

de l'art, trobà amb el contacte de les obres llegides i gustades dels grans mestres, l'aliment, la nutrició, l'element educador i desenrotllador del temperament musical que posseïa.

Així en l'art del nostre músic s'hi noten sovint les influències i procedències d'ambient i de procediment que li han donat una norma, tan inconscient com se vulgui, però no per això menys efectiva. Es clar que no tot element se li assimilava amb la mateixa força; és clar que en els moments de menys sinceritat i en les formes més amples s'hi nota la manca de la disciplina en l'estudi que ceneix tota creació fins a donar-li la forma perfecta, eliminant el sobrer, aglutinant tots els elements en una unitat sintetitzadora; però sempre tot l'assimilitat prenia el sentit de la natura receptora, sempre la musicalitat era exuberant i plena de vida. Les influències més pronunciades que hi trobem són dels romàntics alemanys fins arribar a Strauss, qui traspua a voltes en motius i en la factura, sobretot en alguna obra de formes amples orquestrals. Però tot això queda sovint redimit per l'element indígena, pel sentiment de raça, per la sava de la cançó popular que ha vivificat tot el nostre renaixement musical des de la seva albada amb l'obra encara viva i forta d'En Clavé, passant per les melodies sempre joves i frescoes de l'Alió, per arribar, passant per diversos matisos de rica gama, a les obres mestres de forma i de sentiment dels poemes corals d'En Nicolau.

La naturalesa musical d'En Garreta trobà el seu motlle idoni en la cobla empordanesa, aquesta nostra orquestra que sembla una deixa dels ministrers dels nostres reis gloriosos, per a servir les virtuts i fortalesa de la raça. Amb la cobla En Garreta s'hi abraçà, i la féu el llenguatge sincer de la seva ànima i de la seva plena musicalitat. La sardana, la dansa regina de totes les danses dignes de l'home, donà al seu ingeni lliure i potent la forma cenyidora i preservadora de tot vessament inútil; i amb aquesta forma i amb aquell instrument cantà En Garreta bells idil·lis i himnes esclatants, el mar i la muntanya i tots els vessaments de la seva natura pròdiga. Amb la cobla i amb la sardana tots els elements que educaren i desenrotllaren les seves facultats musicals es fonen i es transformen en un art personal. La modalitat indígena serva la seva frescor en mig de sonoritats esplèndides i les harmonies robustes del metall; la cançó terral es mou abrivada en tots els registres de tiples i tenors, i tot canta en vida plena. Les deixalles de l'art dels grans mestres estrangers resten dominades pel ritme ferm i saltejador de la sardana, com si el buf de la tramuntana i la salabor del mar les hi donessin una nova virginitat de natura; resten les harmonies amples i sonores i les atraccions dels acords de fesomia nòrdica i romàntica, però la melodia nostra, la verge vestal del nostre foc sagrat de raça, sorgeix sobtadament i tot ho aclara; es bressa a pler i pren noves ales, afirmant una vegada més el triomf del llevat terral, el gran inoculador de l'espontaneïtat i de la sinceritat artística en les noves nacionalitats musicals.

Observem que en l'obra d'En Garreta no s'hi troba cap nova tècnica essencial, ni en l'aglutinació dels sons, ni en el descabdellament de la forma, ni en modalitat, ni en ritme. Ell no buscava camins nous, com fa ara la juvenalla del món musical, que esgotat d'ideal i exasperada de refinament, cerca i recerca el renovellament de l'art amb l'agudesada de cervell i amb el cor eixut com una pedra; En Garreta canta amb els elements

apropiats, sense capficar-se, per necessitat de cantar; i així fa música viva i seva, fent present d'un nou matís a la humil, si es vol, però ben sicera musicalitat moderna catalana.

Aquest matís que En Garreta porta a la nostra producció musical modern és el de l'exuberància, el d'una musicalitat grassa, com si diguéssim; com el d'un barroquisme que queda dignificat o redimit per la força purificadora de l'esperit i forma de la cançó i de la sardana.

.....

En la música d'En Garreta potser no hi ha una catalanitat tan essencial, un tan just sentit del nostre temperament; hi ha un desbordament, un to altissonant, un recargolament de tots els elements, una folgança de sonoritats, una revolada d'imaginació que ens recorda l'art apoteòsic del gran Gaudí, que sembla apartar-se del tradicional sentir de raça, però que no sabem pas repudiar, que l'admirem i ens domina, ens trasbalsa i ens sorprèn. En les sardanes, la força del ritme, la forma de la dansa cenyint aquest art esplendorós, inoculen a la nostra música una vida nova, que és una glòria pels sentits i que estimem ja com a ben nostra. En la gran *Suite* per a orquestra, en mig dels alts i baixos de la forma, hi ha una vibració esplèndida de musicalitat, una visió poemàtica de la natura empordanesa, una sabor i lluminositat encisadores, unes idees que porten la vida nova amb tota la frescor de la cançó estimada de la terra. Com, doncs, no estimar com a ben nostra i com a glòria del nostre art l'obra d'En Garreta? Com no plorar la seva pèrdua en aquests moments de frisança i d'esperonament de producció intel·lectual i artística? Com no glorificar el seu nom per estímul de la nostra juvenut, com a deure de gratitud de tots els catalans i per l'honor de la producció musical de Catalunya, no prou considerada ni estimada, al nostre entendre, per la mateixa generació actual de la nostra terra?

.....

LLUÍS MILLET

